

Sole Munck

1908–1983

Sole (ved dåben Solveig) Munck blev født i Tåstrup som datter af pastor Peter Møller Munck og hustru Thora f. Rafn. Hun blev student fra Th. Langs skole i Silkeborg i 1926, opholdt sig derefter i Jacobshavn i Grønland i et års tid som privatlærerinde for kolonibestyrerparret Åge og Else Knudsens børn og tog efter hjemkomsten årskursus på Statens Gymnastikinstitut.

I 1929 begyndte hun at studere geologi, og i 1935 tog hun magisterkonferens. I løbet af studietiden læste hun petrografi hos professor P. D. Quensel i Stockholm i 1932 og deltog derefter i sommeren 1933 i feltkarteringsarbejde for SGU i Bergslagen under statsgeolog N. H. Magnussons ledelse.

Som nybagt magister rejste hun som geolog til Thule i 1936. Hun deltog i docent A. Rosenkrantz' to ekspeditioner til Nûgssuaq i 1938 og 1939. I årene 1945, 1946 og 1947 gik hun med i det geologiske grønlandsarbejde i GGUs etableringsfase.

Sole Munck blev honorarlønnet assistent ved Mineralogisk Museum d. 1/4-1942, amanuensis 1945, museumsinspektør 1952 og afdelingsleder 1958.

I 1964 blev hun belønnet med Tagea Brandts Legat.

D. 6/1-1950 indgik hun ægteskab med skibs-

fører Otto Nielsen, »Julius Thomsen«. Hun tog sin afsked fra museet d. 1/11-1970 og flyttede til Sundby på Mors; her døde hendes mand i 1973 og hun selv d. 30/3-1985.

Disse korte biografiske data tegner den ydre ramme om hendes liv, men de røber ikke den væsentlige kendsgerning, at hun i en periode først i trediveerne blev en intensivt medlevende og stimulerende bestanddel af et kammeratskab, der udviklede sig mellem fem unge magisterstuderende, som dengang voksede op, og som senere fik overdraget betroede opgaver indenfor dansk geologi gennem den næste menneskealder.

Som den længstlevende af disse vil jeg bruge lejligheden til et par ord om denne periode, som kom til at danne baggrund for Soles virke, og som adskiller sig ikke så lidt fra den nuværende.

Med til historien om forholdene den gang hører det, at de geologistuderende tilhørte to helt forskellige grupper af naturhistorikere, nemlig dem, som i deres cand. mag. uddannelse havde geologi som ét af 4-5 jævnbyrdige fag og så de magisterstuderende.

Den eneste rettesnor for, hvad der lå i det begreb og hvad der skulle kunne forlanges af en magister, var Bøggilds lakoniske oplysning: »En magister skal man kunne spørge om alt«.

Hvad det faglige angik, måtte en magisterstu-

derende så at sige helt klare sig selv. Universitetslærerne så f.eks. ikke nogen opgave i at støtte en videbegærlig students trang til at komme ud og lære noget ved et fremmed lærdomssæde, heller ikke hans/hendes lyst til at se geologi udenfor Danmark f.eks. i Grønland.

At der kun var ganske få kvindelige studerende, vel godt en halv snes stykker, ved den naturhistoriske faggruppe, hører med i billedet af Sole. Hun markerede sig ved ganske roligt at løse de nævnte problemer på egen hånd som noget, »man bare gjorde«. Det affødte respekt.

Soles interesse for geologien var blevet vakt under grønlandsopholdet. Hun havde bl.a. rejst med geodæterne i Diskobugten, hvor førsteordens-triangulationen den gang fandt sted under daværende oberstløjtnant C. C. C. A. Gabel-Jørgensen ledelse. Det var geologien i det faste fjeld, der betog hende, og som senere førte til et udvidet studium af petrografen i Stockholm.

Omkring 1930 var vi fem konferensfolk, foruden Sole, R. Bøgvad, K. Milthers, Helge Gry og jeg selv.

Sole begyndte studiet i 1929, samme år slog Bøgvad og Milthers over til magisterstudiet, det samme gjorde Gry, dog først efter at være blevet cand. mag. med udmærkelse i 1930. Jeg var begyndt studiet i 1927.

Kaj Hansen, der tilhører perioden, var som cand. mag. gået direkte i gang med sit doktorarbejde på Bornholm og delte ikke helt de studenterbekymringer, der var vore.

Det, der i første række gjorde situationen for os i København vanskelig, var, at det var så godt som udelukket at få professoren fagligt i tale, og der var kun den samme!

Bøggild var en fremragende mineralog og ex cathedra ikke nogen ringe forelæser, men han var menneskesky. Nærmede man sig med et geologisk spørgsmål eller for at søge et fagligt råd, lukkede han sig som en østers, blev »pantsat«, som vi kaldte det. Vejledning udover de enkle replikskifter ved de obligatoriske øvelser for alle studerende fandt simpelthen ikke sted. Det kom til at betyde, at vi fem måtte søge faglig støtte og næring i vort eget fællesskab, måtte lære af hinanden og på egen hånd »opdage« geologien, i virkeligheden nærmest som autodidakter.

Men så var det, at vi opdagede Lund. Først drejede det sig om »Lunds geologiska fältklub«, siden om prof. A. Haddings institution i Sölvega-

tan. Der var studenter på vor egen alder, som arbejdede med grundfjeld, basalter, sedimenter og kvartærgeologi, hele det spektrum, som vi selv var interesserede i. Vi fik stimulans og en uforpligtende, men positiv støtte. Der var studenter, vi kunne sammenligne os med.

Bøgvad havde sin Grethe; men hvordan kunne det undgås for os andre drenge på en snes år, der dag ud og dag ind studerede geologi sammen med en ualmindelig tiltrækkende, ung pige at blive forelsket i hende? Det kunne det heller ikke. Én efter én faldt vi for Sole, og én efter én blev vi elegant, men bestemt afvist, og det på en så underfundig og fin måde, at der ikke gik skår i kammeratskabet for nogen af os. Vi var venner, ingen tvivl om det; men Sole havde markeret sin flugtdistance, geologi for sig og privatliv for sig.

Da jeg efter i et par år at have studeret videre efter min magisterkonferens hos prof. H. G. Backlund i Uppsala kom hjem i 1935, var Sole netop blevet magister.

Allerede næste år lykkedes det hende at komme med som geolog på en sommerekspedition til Thule. Resultaterne fra denne rejse offentliggjorde hun i afhandlingen: Geological observations from the Thule district in the summer 1936 (M.o.G. 124.4).

I 1938 lagde hun atter ud med Grønland som mål, denne gang som deltager i docent A. Rosenkrantz' første Nûgssuaq ekspedition, i hvilken også studenterne Th. Sorgenfrei og Johs. Troelsen deltog. Hun beskæftigede sig fortrinsvis med den tertiære, vulkanske brecciefacies på Nûgssuaq.

Som medlemmer af Rosenkrantz' anden Nûgssuaq ekspedition i 1939 recognoscerede hun og jeg (som var udlånt fra DGU) Disko, Nûgssuaq og Svartenhuk.

Om bord på »C. G. Andræ« hørte vi over radioen, at den anden verdenskrig var brudt ud. Vi kom til Danmark 1/11 med »Gertrud Rask« fra Jacobshavn.

Sole gik derefter i gang med at bearbejde sit materiale og skrev om breccien på Svartenhuk (M.o.G. 135.3) og om to store dolerit-intrusioner ved Sarqaq (M.o.G. 137.5). I fællesskab udarbejdede hun og jeg en sammenstilling af de spredt publicerede, kemiske bjergartsanalyser fra Danmark og Grønland (DGU. II R. no. 68), 1942.

Arbejdet i modstandsbevægelsen under den tyske besættelse tog tid for os alle, også for Sole.

Ved siden af sine egne gøremål var hun dog altid i stand til at finde en illegal lejlighed eller et hus til brug for »Frit Danmark«s hovedledelse.

På særlig invitation og permission var Sole, Bøgvad og jeg på ekskursion i Finland med prof. P. Eskola lige efter vinterkrigens ophør. På gennemrejsen i Sverige fik vi at vide, at Mussolini var blevet styrtet. (Det var hos en af gangpigerne på hotellet, som havde radio i sit værelse.)

I 1942 var jeg vendt tilbage til Mineralogisk Museum fra DGU som prof. Bøggilds afløser. Krigsforholdene lagde en naturlig dæmper på aktiviteten udadtil.

Næppe var krigen forbi, før Grønland igen kaldte på Sole. Sammen med Rosenkrantz, der nu var blevet professor ved DTH, rejste hun med marinen til Østgrønland, hvor de begge arbejdede på Hold-with-Hope halvøen.

De næste to somre tog hun del i feltarbejdet i Vestgrønland for GGU.

På den XX internationale geologkongres i Mexico forelagde jeg Soles og mit fællesarbejde: Age determinations of the various stages of the Tertiary volcanism in the West Greenland basalt province, 1956.

Da dr. Karen Callisen i 1952 gik af som museumsinspektør, blev Sole udnævnt i hendes sted; både for faget og for den nye professor var det et lykkeligt valg.

Det geologiske grønlandsarbejde var nu ved at finde sin form, men det gik endnu træt med at forbedre forholdene for geologien som fag ved universitetet. Her var en af vanskelighederne den, at nabofagene zoologi og botanik i bevilingsmæssig henseende havde to ben at stå på, henholdsvis zoologisk museum og zoologisk studiesel og botanisk museum og botanisk laboratorium, geologien havde kun ét ben, mineralogisk museum, som det den gang hed. Det var blevet en påtrængende vigtig opgave at søge et geologisk institut oprettet ved siden af museet. Når dette til sidst lykkedes, skyldes det ikke mindst Soles indsats. Loyalt og forudseende hjalp hun med at sammenstille kalkuler over studentertilgang, lave overslag over nødvendige instrumentanskaffelser og beregne placeringsmuligheder inden for det begrænsede territorium i Østervold 7, som skulle kunne rumme det hele, og hvor til lige det nyetablerede GGU allerede havde fået til huse.

Hendes egen drøm om at virkeliggøre indret-

ningen af et tidssvarende geologisk museum måtte hun foreløbig se udskudt.

Museumsinspektørstillingen ved den mineralogiske samling var i sig selv krævende (konserverthjælp eksisterede den gang ikke), men dertil kom, at der var blevet tradition for, at også museets samlede regnskabsvæsen hvilede på denne. Efterhånden som medarbejderstaben forøgedes og differentieredes, kom adskillige af de daglige personalemæssige opgaver også til at hvile på inspektøren. Sole tog det hele i stiv arm.

For eftertidens museumsfolk har det været overmåde vigtigt, at hun anvendte en årrække på en gennemgribende revision af hovedmineralsamlingen og bragte tiltrængt orden i dens etiketterings- og nummereringssystem. For dansk geologi som helhed har hendes redebonne støtte til den stedfindende udvidelse af faget, som hun tog levende og aktiv del i, formentlig haft endnu større betydning.

Sole sluttede venskab med Me (Mouritzen), og i fællesskab berejste de Sydeuropa og samlede ind til museet. På det tidspunkt var huleforskningen (speleologien) ved at skille sig ud som en selvstændig videnskabsgren; den engagerede de sig i. Jugoslavien blev deres foretrukne rejsemål, og her fra hjembragte de betydelige samlinger af drypsten og af de andre fænomener, som karakteriserer karstlandskabet og dets huler. Sole holdt foredrag i DGF om karstfænomener i Krain i 1956 og om højalpene karsthuler i Tennengebirge i 1959.

Med udgangspunkt i det indsamlede materiale opbyggede Sole og Me i 1959 museets første udstilling til belysning af et konkret geologisk emne udenfor det faste »system«.

Museumssamlingernes pleje, udvidelse og videnskabelige benyttelse lå Sole stærkt på sinde. Personlig tror jeg, at de mange krævende geologiske opgaver, der lå udenfor museets egne, og som lagde så stærkt beslag på hende, var ved at trætte hende. På den baggrund var det hende en stor glæde, at Vagn Buchwald kunne anvende vor, i international målestok ret beskedne, meteoritsamling som udgangspunkt for de omfattende studier, der førte til udgivelsen af hans store monografi over jernmeteoriter. Hun oplevede endvidere at se museets meteoritsamling forøget med den 20 t vægtige jernmeteorit »Agpalilik«, som det lykkedes Buchwald at finde og få hjembragt fra Thuledistriktet.

Kort før hun tog sin afsked fra museet, lavede hun med hans støtte den forbilledlige meteoritudstilling, som eftertiden stadigvæk kan glæde sig over. Endnu en gang havde hun lagt arbejde i at belyse et specielt tema musealt, denne gang meteoriter.

I fællesskab udgav Buchwald og Sole museets nye meteoritkatalog: *Catalogue of Meteorites in the Mineralogical Museum of the University, Copenhagen*. *Analecta Geologica* no. 1 1965, som

danner afslutningen på hendes litterære virksomhed.

Sole var i alle livets forhold en dame, hendes stilfærdige styrke lå i hendes loyale engagement i de opgaver, hun påtog sig, og i den taktfulde optræden overfor sine omgivelser, som hendes dannelse dikterede hende. Dansk geologi i 50-erne og 60-erne er hende stor tak skyldig, det gælder ikke mindst forfatteren af disse linjer.

Arne Noe-Nygaard